

Ο ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΠΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΠΑΥΠΑΚΤΟΥ
ΛΙΧΜΑΛΩΤΟΣ ΤΩΝ ΚΟΥΡΣΑΡΩΝ

Α'

ν ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀθανάτου «Δὸν Κιχότη» ἀπεφάσιζε νὰ γράψῃ τὰς περιπετείας τοῦ βίου του, θὰ συνένεθε τὸ τραγικώτερον ὄσον καὶ ἀπιδανώτερον τῶν μυθιστορημάτων, πρὸ τοῦ ὁποίου θὰ ὤχριων ὄλα τὰ φανταστικά συνθέματα τῶν νεωτέρων μυθοπλόκων. Ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν λοιπὸν αὐτὸ μυθιστόρημα θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ μόνον ἓνα κεφάλαιον, ἐκεῖνο ποῦ σχετίζεται μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν ἰσπανικὴν πόλιν Ἀλκαλά ντὲ Χενάρες, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1547, ἐγεννᾶτο ὁ Μιχαὴλ Θερβάντες Σααβέδρα. Ἡ οἰκογένειά του ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχοντικὴν τάξιν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰσπανοὶ γραφικώτατα ἀποκαλοῦν Χιντάλγκος (ἀπὸ τὸ Χίγιο ντὲ ἄλγκο, ποῦ σημαίνει παιδὶ κάποιου). Πολλοὶ πρόγονοὶ του διεκρίθησαν ὡς πολεμισταί. Ἄλλ' ὁ Μιχαὴλ ἀπὸ παιδὶ ἔδειξε τάσιν μᾶλλον πρὸς τὴν ποίησιν, καί, ἐνῶ ἐσπούδαζεν, ἔγραφε ταῦτοχρόνως καὶ μερικὰ ποιήματα. Ἐγίνε γνωστὸς ἰδίως ἀπὸ ἓνα ποιήματός του ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου τῆς βασιλείσης τῆς Ἰσπανίας. Ἐκτοτε ἐπῆγε καὶ ἔμεινε εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅπου κατὰ κακὴν του

τύχην—θά σᾶς ἐξηγήσω ἀργότερα διατι ἦτο ἀτυχία του ἢ γνωριμία αὐτῆ—ἐγνώρισε τὸν Καρδινάλιον Ἰούλιον Ἀκουαβίβα, ἔκτακτον ἀπεσταλμένον τοῦ Πάπα παρὰ τῷ βασιλεῖ Φιλίππῳ. Ὁ εὐγενὴς καὶ σοφὸς Καρδινάλιος ἐγοητεύθη ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἱπποτικὸν χαρακτήρα τοῦ νεαροῦ Μιχαὴλ καὶ ὅταν τὸ 1568 ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ρώμην, τὸν ἐπῆρε μαζί του. Ὁ ἴδιος ὁ Θεορβάντες εἰς τὰ ἔργα του κατόπιν ἀφηγεῖται, ὅτι ὑπηρέτει ἐπὶ ἓνα χρόνον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Καρδινάλιου ὡς Καμερέρο (τίτλος μὴ δυνάμενος νὰ μεταφρασθῆ αὐτολεξεῖ: θαλαμηπόλος, ἀλλὰ μᾶλλον αὐλικός). Πολλοὶ ξεπεσμένοι Ἰσπανοὶ ἐσυνήθιζαν νὰ προσφεύγουν εἰς τὸ Βατικανόν, ὅπου εὕρισκαν τιμητικὰς θέσεις διὰ νὰ ψωμίζωνται. Ἄλλ' ὁ Θεορβάντες δὲν ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, πὺν μποροῦν νὰ παίξουν ρόλον αὐλικοῦ Πτωχοπροδρόμου. Γρήγορα ἀντελήφθη τὸ λάθος του καὶ μετὰ ἓνα χρόνον ἐγκαταλείπει τὸ «ντόλισε φὰρ νιέντε» τοῦ καρδινάλικοῦ μεγάρου καὶ κατατάσσεται εἰς τὰ ἐθελοντικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ὑπηρέτουν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ κατακτητικὰ σχέδια διαφόρων τυραννίσκων λυμαινομένων τὴν ὑπόδουλον τότε καὶ κομματιασμένην εἰς μυρία δεσποτάτα Ἰταλίαν. Τὸ ἐπάγγελμα τῶν «Σστραντιότι», ὅπως ὠνομάζοντο οἱ μισθωτοὶ πολεμισταί, ἦτο σύνηθες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας συναντῶμεν κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα πολυαρίθμους ἔλληνας στρατιώτας, ἀποτελοῦντας μάλιστα ἐκλεκτὰ καὶ φημισμένα στρατιωτικὰ σώματα, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν. Ὁ νεαρὸς καὶ ἱπποτικὸς Θεορβάντες ἠγάπησε τὸ ἐπάγγελμα αὐτό, τὸ ὁποῖον τόσας παρεῖχε ψυχικὰς συγκινήσεις. Δὲν ἐβράδυνε δὲ νὰ τοῦ παρουσιασθῆ ἢ εὐκαιρία ὅπως ἀναδειχθῆ.

Γεγονὸς κοσμοϊστορικόν, ἢ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, ἐλάμβανε χώραν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν κατάταξίν του εἰς στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα. Σελῆμ ὁ Β', παραβαίνων καὶ καταπατῶν τὴν μετὰ τῆς Βενετίας συνθήκην του, ἐπέδραμε κατὰ τῆς Κύπρου, τὴν ὁποίαν καὶ ἀφήρσεν ἀπὸ τοὺς κατόχους τῆς Βενετούς. Ἡ προσβολὴ δὲν ἀπευθύνετο μόνον

κατὰ τῆς Βενετίας, ἀλλ' ἐναντίον ὅλης τῆς Εὐρώπης, ἡ
ὁποία ἀντελήφθη, ἀργὰ δυστυχῶς, ὅτι ἡ ἐγκατάστασις τῶν
Τούρκων εἰς τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων πρὸ ἑνὸς αἰῶνος

*Προεβουε ενβαν εδευαι Σα Ματαφιδοη δεζυα
αρεαυδοε Wyl Miguel ενβαντε
Ιαανεδρα B*

Εἰκὼν καὶ αὐτόγραφος ὑπογραφή τοῦ Θεοβάντες.

περίπου ἀπετέλει τὴν ἀπαρχὴν τῆς πραγματοποιήσεως ἑνὸς
τολμηροτάτου σχεδίου: τῆς κατακτῆσεως τῆς Εὐρώπης ὑπὸ
τῶν Τούρκων. Ὁ Πάπας Πῖος Β', φοβούμενος τὸν ἔκτουρ-

κισμὸν τῶν χριστιανικῶν χωρῶν, ἔκαμεν ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας, καλῶν αὐτοὺς εἰς σταυροφορίαν. Ὁ πανίσχυρος τότε βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος Β΄ προσέφερε πλοῖα καὶ στρατὸν ἔναντιὸν τῶν Τούρκων. Μεταξὺ τῶν Ἰσπανῶν τούτων ἔσπευσε νὰ καταταχθῇ καὶ ὁ Μιχαὴλ Θεοβάντες. Δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ νεαρὸς ποιητῆς — στρατιώτης νὰ μὴ ἐνθουσιασθῇ μὲ τὴν ιδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀπὸ τὸν βάρβαρον κατακτητὴν. Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀρχίζει τὸ περιπετειῶδες μυθιστόρημα τοῦ Θεοβάντες.

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1570 τὰ συμμαχικὰ πλοῖα, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Κολόννα, ρωμαίου ἀριστοκράτου καὶ στολάρχου τοῦ Πάπα ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὸ Ὀτράντο διευθυνόμενα εἰς Κύπρον. Δυστυχῶς οἱ ἀντίθετοι ἄνεμοι καὶ αἱ διχόνοιαί τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν τῶν ἠνωμένων στόλων ἔματαιώσαν τὴν ἐκστρατείαν.

Τέλος κατὰ Μαῖον τοῦ 1571, κατόπιν νέων ἐπιμόνων ἐκλήσεων τοῦ Πάπα, συνήφθη ὁ Ἱερὸς Σύνδεσμος μεταξὺ Ἰσπανίας, Πάπα, Βενετίας, Γένοβας, Σαβοΐας καὶ Τοσκάνης. Ἡ σταυροφορία, ἔχουσα ἔμβλημα «Θάνατος εἰς τοὺς Τούρκους!» ἠτοιμάσθη μὲ ὄλην τὴν δυνατὴν ταχύτητα καὶ τελειότητα. Ἡ Μεγάλῃ Ἀρμάδα, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ περιφήμου Δὸν Ζουὰν τοῦ Αὐστριακοῦ, νόθου ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου Β΄, συνεκεντρώθη εἰς Μεσσήναν τῆς Ἰταλίας, ὅπουθεν διηυθύνθη εἰς βοήθειαν τῆς Κερκύρας, ἐκεῖθεν δὲ ἔφθασε τὴν πρωίαν τῆς 7 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου, ὅπου ἦτο συγκεντρωμένος ὁ Τουρκικὸς στόλος.

Ὁ Θεοβάντες, ἐπιβαίνων τῆς Ἰσπανικῆς γαλέρας «Μαρκουέζα», ἦτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην κλινήρης, ὑποφέρων ἀπὸ ἡμερῶν ἀπὸ ἐνοχλητικὸν καὶ ἔξαντλητικὸν διαλείποντα πυρετόν. Ἄλλ' ὅταν ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του, ὅτι ἡ ναυμαχία ἐπλησίαζε, δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κρατηθῇ. Ἐπήδησε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν καπετάνιον του ζητῶν ὅπως τοποθετηθῇ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός. Ὁ Φραντσέσκο Σὰν Πέδρο, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι συμπολεμισταὶ του προσεπάθουν νὰ τὸν ἀποτρέψουν, συμ-

βουλεύοντες αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ κρεββάτι του, διότι θὰ ἦτο τρέλλα ἄνθρωπος βασανιζόμενος ἀπὸ δυνατὸν πυρετὸν νὰ ριψοκινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν του εἰς μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν. Ἄλλ' ὁ Θεοβάντες ἱπποτικώτατα ἀπήντησε:

— Σενιόρες, τί θὰ ἐλέγατε ἂν ὁ Μιχαὴλ Θεοβάντες ἠκούθει τὴν συμβουλήν σας; Ἔως σήμερον, εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν, ἐδείχθηκα καλὸς στρατιώτης, πολεμήσας διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα. Καὶ σήμερα λοιπὸν ἐννοῶ νὰ ἐξακολουθήσω κάμνων τὸ καθήκον μου, παρὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν μου!

Πρὸ τῆς ἐπιμονῆς του ταύτης ὁ προϊστάμενος του ὑπεχώρησε καὶ ὁ Θεοβάντες ἐτοποθετήθη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός. Ἡ γαλέρα «Μαρκονέζα» εἶνε ἀπὸ τὰ πλοῖα τὰ ἐξαιρετικῶς διακριθέντα κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην γιγαντομαχίαν, καθ' ἣν εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι δύο κόσμοι ὅλως ἀντίθετοι, ὁ χριστιανικὸς καὶ ὁ βάρβαρος. Οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ ἀφηγοῦνται ὅτι ἡ γαλέρα αὕτη κατώρθωσε νὰ ἀπομονώσῃ τὴν Αἰγυπτιακὴν ναυαρχίδα, ἓνα καράβι κατὰ πολὺ μεγαλύτερον καὶ ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτὴν καὶ νὰ τὴν καταστρέψῃ. Πεντακόσιοι ἐχθροί, μετὰ τοῦ ναυάρχου, ἐφονεύθησαν, ἡ δὲ σημαία τῆς ναυαρχίδος ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Ἰσπανῶν. Ἄλλὰ καὶ οἱ νικηταὶ ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὴν νίκην των καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Θεοβάντες. Πληγωθεὶς δύο φορές εἰς τὸ στήθος δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποσυρθῇ. Ἄγριος ἐν τῷ ἡρωϊσμῷ του, ἐξηκολούθησε πολεμῶν μέχρις ὅτου ἐχθρική σφαῖρα τοῦ συνέτριψε τὸν ἀριστερὸν βραχίονα. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τρεῖς πληγὰς, ἡ ἐξάντλησις τὸν ἐκυρίευσεν καὶ τέλος ἐσωριάσθη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μεταξὺ πτωμάτων καὶ τραυματιῶν συναδέλφων του.

Ὅταν ἀργότερα συνῆλθεν εἰς τὸ στενόχωρον κρεββάτι τοῦ πλοίου καὶ ὁ θεραπεύων αὐτὸν ἰατρὸς τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ μείνῃ τὸ χέρι του καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του σακατεμένον καὶ ἀκίνητον, ἐκεῖνος δὲν συνεταράχθη διόλου, ἀλλὰ μὲ ψυχραιμίαν ἀπήντησεν:

— Εἶμαι εὐτυχὴς διότι μὲ ἓνα τέτοιο τίμημα ἐπλήρωσα

τὴν δόξαν τῆς συμμετοχῆς μου εἰς τὴν περίφημον αὐτὴν ναυμαχίαν, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὀμιλοῦν οἱ αἰῶνες!

Ὁ Δὸν Ζουὰν ἐπεθύμει νὰ συνεχίσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ νὰ συμπληρώσῃ οὕτω τὸ ἔργον τῆς νίκης τῆς Ναυπάκτου. Δυστυχῶς ὅμως αἱ διχόνοιαὶ τῶν συμμάχων ἐματαίωσαν τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιόν του, τὸ ὁποῖον, ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο, ἴσως θὰ μετέτρεπε τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἀπήλασσε τὴν Ἑλλάδα τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἦναγκάσθη λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Μεσσήναν τὴν 31 Ὀκτωβρίου, ὅπως διαχειμάσῃ μὲ τὰ στρατεύματά του.

Ὁ Θερβάντες, ἀσθενὴς καὶ πάσχων ἀκόμη ἀπὸ τὰ σοβαρὰ τραύματά του, ἔμεινεν ἐπὶ ἑξάμηνον εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς πόλεως ἐκείνης νοσηλευόμενος. Ὁ Δὸν Ζουὰν, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐπομένην τῆς ναυμαχίας, ἐπέδειξε μέγιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἡρωϊκὸν τραυματίαν, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ νὰ τὸν παρηγορήσῃ, δὲν ἔλησμόνησε δὲ νὰ τοῦ παράσχῃ καὶ οἰκονομικὴν συνδρομήν. Εἰς τὰ μέχρι τοῦδε σωζόμενα ἔγγραφα τοῦ Δὸν Ζουὰν εὐρίσκομεν σημειώμενα διάφορα ποσά, τὰ ὁποῖα, κατὰ διαταγὴν του, ἐμετρήθησαν εἰς τὸν Θερβάντεν ἀπὸ τὸν θησαυροφύλακα τοῦ πρίγκηπος ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1572. Καὶ ὅταν θεραπευθεὶς ὁ Θερβάντες, ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ νοσοκομείου, ὁ Δὸν Ζουὰν, τὴν 29 Ἀπριλίου, διέταξε καὶ τοῦ ὠρίσθη μηνιαῖος μισθὸς τριῶν σκούδων, καθὸ τραυματίας πολέμου.

Ὁ Θερβάντες ἐξελθὼν τοῦ νοσοκομείου δὲν ἔμεινεν ἄεργος, καίτοι δὲ μονόχειρ, κατετάχθη εἰς τὸ περίφημον στρατιωτικὸν σῶμα τοῦ Λόπε Ντὲ Φιγκουερόα, ἐνὸς τῶν γενναιοτέρων Ἰσπανῶν, τὸν ὁποῖον οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ ἀποκαλοῦν «Κεραυνόν».

Παρὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, ὁ στόλαρχος τοῦ Πάπα, Μάρκος Ἀντώνιος Κολλόνα, μὲ μέρος τοῦ στόλου, ἐξέπλευσε διὰ τὸ Αἰγαῖον, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅπως συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς νίκης τῆς Ναυπάκτου. Φυσικὰ εἰς ἐν ἀπὸ τὰ πλοῖα ταῦτα ἐπέβαινε καὶ ὁ Θερβάντες, ὁ ὁποῖος, καίτοι ἐξηντημένος ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς καὶ μονόχειρ, ἐπέ-

μενεν ὅπως ἔξακολουθήσει μαχόμενος κατὰ τῶν ἀπίστων.
Μετ' ὀλίγον ὁ Δὸν Ζουάν, μὲ τὸν στόλον του, διηυθύνθη

Οικία ὅπου ἐξήσαν ὁ Θεοβάντες εἰς Βαλλαδολιδ τῆς Ἰσπανίας.

εἰς βοήθειαν τοῦ Κολόννα. Ἄλλ' ἐσφαλμένοι πληροφοροῖται
τῶν πλοηγῶν των συνετέλεσαν ὥστε νὰ διαφύγη ὁ τουρ-

κικός στόλος τὴν σχεδιασθεῖσαν ἐπίθεσιν των, καὶ κατόπιν ἀποτυχίας εἰς τὸ Ναυαρίνον καὶ τὴν Κορώνην, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Μεσσηνίαν.

Περὶ τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου καὶ τῶν κατόπιν περιπετειῶν τοῦ ὁμιλεῖ ὁ Θεοβάντες εἰς δύο κεφάλαια τοῦ «Δὸν Κιχώτη» του, ὅπου παρουσιάζει ἐν τρίτον δῆθεν πρόσωπον ἀρηγούμενον ὅλα ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτὸν κατὰ τὰ χρόνια τὰ ὁποῖα διῆλθεν ἀνά τὴν Μεσόγειον.

Μέσα εἰς τὰς πολλαπλᾶς καὶ θλιβερὰς ἀπογοητεύσεις τῆς μακρᾶς βασανισμένης ζωῆς του, ὁ Θεοβάντες μὲ ὑπερηφάνειαν ἀναφέρει συχνὰ τὴν ὥραίαν καὶ ἔνδοξον σελίδα τῆς δράσεώς του εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ ἐν γένει τοὺς ἀγῶνας του κατὰ τῶν Τούρκων.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ «Δὸν Κιχώτη», κάποιος ἄγνωστος, παρασυρθεὶς ἀπὸ τὸν θρίαμβον, τὸν ὁποῖον κατήγαγε τὸ ἔργον, ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἄλάνζο Φερνάνδεξ ντέ Ἀβελανέδα, πλαστὸν ἰδικόν του δεύτερον μέρος τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἰππότου τῆς Ἐλεεινῆς Μορφῆς». Ὁ λογοκλόπος, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν κακοήθειαν αὐτὴν, εἰρωνεύθη τὸν Θεοβάντες ὡς «μονόχειρα σακάτην». Ὅταν μετ' ὀλίγον ὁ ποιητὴς — στρατιώτης ἐδημοσίευσεν τὸ ἀληθινὸν δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου του, εἰς ἓνα θαυμάσιον Πρόλογον γράφει μεταξὺ τῶν ἄλλων:

«Ἐνα πράγμα ὅμως δὲν μπορῶ ν' ἀνεχθῶ: τὸ ὅτι μὲ κατηγορεῖ ὡς γέροντα καὶ σακάτην μονόχειρα, σὰν νὰ ἐξηρτάτο ἀπὸ ἐμὲ νὰ κρατήσω τὸ τρέξιμο τοῦ χρόνου, ἢ σὰν νὰ εἶχα χάσῃ τὸ χέρι μου εἰς κανένα καυγᾶν ταβέρνας καὶ ὄχι εἰς τὸ ἐνδοξότερον γεγονός ἀπὸ ὅσα εἶδαν οἱ παρελθόντες καὶ οἱ μέλλοντες αἰῶνες. Ἄν αἱ πληγαὶ μου δὲν λαμποκοποῦν εἰς τὰ μάτια ἐκείνων ποῦ τὰς βλέπουν, ἐκτιμῶνται ὅμως ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν πὸν τὰς ἔλαβα, διότι διὰ τὸν στρατιώτην εἶνε καλύτερον νὰ πεθάνῃ εἰς τὴν μάχην παρὰ νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Καὶ τὸ αἶσθημα αὐτὸ εἶνε τόσον βαθειὰ ριζωμένον μέσα μου ὥστε καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ τὸ ἀδύνατον, θὰ προτιμοῦσα τὴν δόξαν τοῦ ὅτι

ἐπολέμησα κατὰ τὴν ὑπέροχον ἐκείνην ἡμέραν παρὰ τὸ νὰ ἦμουν τώρα τελείως ὑγιής ἢ τὸ νὰ μὴ εἶχα λάβῃ μέρος εἰς αὐτήν. Τὰ τραύματα ποὺ δείχνει ὁ πολεμιστῆς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ στήθος εἶνε ἄστρα ὀδηγοῦντα τοὺς ἄλλους εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς δόξης καὶ ἀνάπτοντα τὴν ἐπιθυμίαν ἀνταξίων ἐπαίνων.»

B'

Μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του, ὁ Θεορβάντες περιεπλανήθη ἀνὰ τὰς ἰταλικὰς πόλεις. Τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα τὸν εἶχε πλέον κατακτήσει, καίτοι δὲ μονόχειρ ἐγίνετο δεκτὸς παντοῦ λόγῳ τῶν γνωστῶν ἡρωϊσμῶν του. Μία νέα εὐκαιρία τοῦ παρουσιάσθη ὅπως ἐμφανισθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Μεσόγειον εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων. Φίλιππος ὁ Β', καίτοι ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ τοὺς συμμάχους τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τύνιδος. Ὁ ἰσπανικὸς στόλος λοιπὸν κατηυθύνθη εἰς τὴν πόλιν Γκολέτταν, ὅπου ἀπεβίβασε τὰ στρατεύματα. Μεταξὺ τῶν πολεμιστῶν ἦτο καὶ ὁ Θεορβάντες, ὑπηρετῶν ὑπὸ τὸν διάσημον Φιγκουερόα. Ἐπολέμησε μάλιστα μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ γενναϊότητα εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Τύνιδος. Ἄλλ' ὅλως αἰφνιδίως καὶ ἀκατανοήτως ὁ Φίλιππος ἐγκατέλειπε τὴν ἐκστρατείαν, ἀνακαλέσας στόλον καὶ στρατὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Θεορβάντες ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Παλέρμο, ὅθεν μετέβη εἰς τὴν Σαρδηνίαν, ὅπου καὶ παρεχέμασε. Τέλος ἐπιβὰς τῆς ναυαρχίδος τοῦ Δόρια ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1575 εὐρίσκετο καὶ ὁ Δὸν Ζουάν. Ψυχικῶς κουρασμένος, ἀπογοητευμένος, ἀπὸ τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἀρχηγῶν του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐξεμεταλλεύοντο χωρὶς ἠθικὴν τοῦλάχιστον ἀμοιβήν, καὶ ἐξησθενημένος σωματικῶς ἀπὸ τὰς νόσους, ὁ Θεορβάντες παρουσιάσθη εἰς τὸν Δὸν Ζουάν καὶ ἐζήτησε νὰ τοῦ παραχωρήσῃ ἄδειαν ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα του. Ἦτο 28 ἐτῶν καὶ ἔφερε τιμητικούς τίτλους τὴν πολεμικὴν δρασίαν του καὶ τρία τραύματα. Ἦλπιζε λοιπὸν ὅτι θὰ εὕρισκε θέσιν εἰς τὴν ἰσπανικὴν

Αυλήν. Ὁ Δὸν Ζουὰν ὄχι μόνον δὲν τοῦ ἠρνήθη τὴν ἄδειαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν του βασιλέα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξύμνει τὸν ἥρωα τῆς Ναυπάκτου καὶ τοῦ συνίστα ὅπως τοῦ ἀναθέσῃ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν στρατιωτικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐσχηματίζοντο τότε εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἵνα σταλοῦν εἰς τὴν Ἰταλίαν, μέγιστον μέρος τῆς ὁποίας κατεῖχε τότε ἡ Ἰσπανία. Καὶ ὁ Ἰσπανὸς ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας Δὸν Κάρολος τῆς Ἀραγῶνας συνέστησεν εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ Φιλίππου Δ' «τὸν τραυματίαν στρατιώτην, ὁ ὁποῖος ἀδίκως μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχε παραγνωρισθῆ καὶ ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν γενναιότητά του, τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν παραδειγματικὴν διαγωγὴν του, εἶχε κατακτήσῃ τὴν ἐκτίμησιν τῶν συναδέλφων καὶ προῖσταμένων του», ὅπως γράφει ἡ μέχρι τοῦδε σωζομένη συστατικὴ του ἐπιστολή.

Κάτοχος τοιούτων σημαντικῶν συστάσεων, ὁ Μιχαὴλ Θεοβάντες ἐπεβιβάσθη εἰς Νεάπολιν τῆς ἰσπανικῆς γαλέρας «Ἐλ Σολ» μαζί μὲ τὸν ἀδελφόν του Ρυδριῶν, στρατιώτην καὶ αὐτόν, καὶ μὲ διαφόρους ἀξιωματικούς, ἐπιστρέφοντας καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλὰ δὲν ἦτο γραμμένον νὰ τελειώσουν τὰ βάσανά του. Ἀπεναντίας ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἤρχιζεν ἡ ἀληθινὴ τραγωδία τῆς ζωῆς του...

Τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1575, ἡ γαλέρα των περιεκυκλώθη αἴφνης ἀπὸ τὸν ἀλγερινὸν στόλον, διοικούμενον ἀπὸ τὸν Ἄλβανὸν Ἀρναούτην Μάμη. Ἐνα πολεμικὸν ἀλγερινόν, ὑπὸ κυβερνήτην τὸν Ἕλληνα ἐξωμότην Ντελῆ Μάμη ἔχοντα τὸ παρατσοῦκλι Κουτσός, λόγῳ ἐλαττώματος τοῦ ποδός του, συνῆψε μάχην ἄνισον μὲ τὴν μικρὰν ἰσπανικὴν γαλέραν «Ἐλ Σολ». Ὁ Θεοβάντες, καὶ εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν περίστασιν, ἔδειξε τὴν συνήθη ψυχραίμον ἀνδρείαν του, ἡ ὁποία ὅμως εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσε. Διότι τὸ πλοῖον των ἠχμαλωτίσθη καὶ μετεφέρθη θριαμβευτικῶς εἰς τὸ Ἀλγέριον. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων ὁ Θεοβάντες περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Ντελῆ Μάμη ὡς σκλάβος. Ὁ αἰμοχαρὴς αὐτὸς ἐξωμότης ἐκράτησε τὸν Θεοβάντην ἐλπίζων ὅτι θὰ ἐπιτύχη χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν ἔξαγοράν

του. Διότι ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ Δὸν Ζουὰν καὶ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Σικελίας τὸν ἐξέλαβεν ὡς μεγάλην προσωπικότητα, τῆς ὁποίας ἡ ἀπελευθέρωσις θὰ ἐπληρώνετο ἀκριβῶς. Τὸν ἐφόρτωσε λοιπὸν μὲ ἀλύσεις καὶ τὸν ὑπέβαλεν εἰς παντοειδεῖς στερήσεις, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Κουρσάρων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ Θερβάντες, παρὰ τὴν ἀπροσδόκητον συμφορὰν, δὲν ἔχασε τὴν ψυχραιμίαν του. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μία μόνη σκέψις τὸν κατεῖχε: πῶς μὲ πονηρίαν καὶ γενναιότητα θὰ κατώρθωνε νὰ ξεφυγῇ ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ τυράννου, μαζὶ μὲ ὄλους τοὺς ἐν δυστυχίᾳ συντρόφους του.

Τὸ πρῶτον σχέδιόν του ἦτο νὰ δραπετεύσουν διὰ ξηρᾶς μέγχι τοῦ Ὁράν, τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Βοηθούμενος ἀπὸ ἓνα Μαῦρον, ὁ Θερβάντες κατώρθωσε νὰ φύγῃ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην τῆς δραπετεύσεως ὁ Μαῦρος, μετανοήσας καὶ φοβηθεὶς, τοὺς ἐγκατέλιπε, καὶ ἔτσι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τοὺς δεσπότης των, οἱ ὁποῖοι ἐτιμώρησαν μὲ ἀρκετοὺς ραβδισμοὺς τὴν ἀπόπειράν των.

Ἀργότερα, οἱ πλουσιώτεροι κατώρθωσαν νὰ ἐξαγοράσουν τὴν ἐλευθερίαν των μὲ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔστειλαν οἱ συγγενεῖς των. Ἄλλ' οἱ γονεῖς τοῦ Θερβάντες ἦσαν πτωχοὶ καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ διαδέσουν τὸ σημαντικὸν ποσὸν τὸ ὁποῖον ἐξῆτει ὁ αὐθέντης του, ὑποθέτων αὐτὸν ὡς ἐξέχουσαν προσωπικότητα. Ἐν τούτοις ὁ πατήρ του ἐπώλησε τὸ μοναδικὸν οἰκογενειακὸν κτῆμα του, ἀπομείνας χωρὶς λεπτὸν πλεόν, καὶ τὸ ποσὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν αἰχμάλωτον υἱὸν του. Ἄλλ' ἡ οἰκογενειακὴ θυσία ἀπέβη ματαία, διότι ὁ Ντελῆ-Μάμη ἐξῆτει κολοσσαίαν ἀποζημίωσιν. Ὁ Θερβάντες λοιπὸν ἀπεφάσισε μὲ τὸ ποσὸν αὐτὸ νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ροδρίγου, ὁ ὁποῖος εὗρίσκετο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων. Φεύγων ὁ Ροδρίγος, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1577, τοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐξώπλιζε μίαν φρεγάταν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔστειλεν εἰς ἓν συμφωνηθὲν παράλιον τῆς Ἀφρικῆς, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ τοὺς ἄλλους αἰχμαλώ-

τους. Τὸ σχέδιον τοῦτο εἶχε πρὸ πολλοῦ καταστροφή ὁ Μιχαὴλ Θερβάντες.

Τρία μίλια ἀνατολικῶς τοῦ Ἀλγερίου εὐρίσκετο ἡ καλοκαιρινὴ ἔπαυλις τοῦ πλούσιωτάτου καὶ πανισχύρου Σαῖδ Χασσάν, ἄλλου ἔξωμότου Ἕλληνος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς σκλάβους, ὀνομαζόμενος Γιάννης, ἀπὸ τὴν Ναβάρραν, συνεννοημένος μὲ τὸν Θερβάντες, εἶχε σκάρφην κρυφὰ ἐν ὑπόγειον εἰς τὸν κῆπον, ὁμοιάζον μὲ κατακόμβην. Ἐκεῖ, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Θερβάντες, εἶχαν κρυβῆ 15 χριστιανοὶ σκλάβοι. Ὁ Θερβάντες, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπη τὸ σπίτι τοῦ αὐθέντου του, διηύθυνε τὴν μικρὰν ὑπόγειον αὐτὴν δημοκρατίαν. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἐφαίνετο μυθιστορηματικόν, ὅπως τὸ ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος εἰς δύο κεφάλαια τοῦ «Δὸν Κιχώτου» του, ἂν δὲν ἐσώζοντο μέχρι σήμερον ἐπίσημα ἔγγραφα ἐπιβεβαιοῦντα τὸ γεγονός καὶ ἔγγραφοι μαρτυρίαι διαφόρων καταλυσάντων εἰς τὴν κατακόμβην αὐτὴν, οἱ ὁποῖοι ἐπανελθόντες βραδύτερον εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν Θερβάντες.

Ὡς συνεργάτας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ὁ Θερβάντες εἶχε πρῶτον τὸν κηπουρὸν Γιάννην, ἔπειτα ἓνα ἄλλον σκλάβον, τὸν ὁποῖον εἶχαν συλλάβῃ μικρὸν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἔκαμαν Μωαμεθανόν, κατόπιν ὅμως οὗτος μεγαλώσας ἐπανῆλθε κρυφὰ εἰς τὸν χριστιανισμόν. Αὐτὸς εἶχεν ἀναλάβῃ νὰ μεταφέρῃ τροφίμα εἰς τοὺς ζῶντας εἰς τὴν κατακόμβην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν ἔβγαине παρὰ τὴν νύκτα.

Ὅταν ὁ Θερβάντες ὑπελόγησεν ὅτι ἡ φρεγάτα πού ὑπεσχέθη ὁ ἀδελφός του ἐπλησίαζε νὰ φθάσῃ, ἔδραπέτευεν ἀπὸ τὸ κάτεργον εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἐκράτει φυλακισμένον ὁ Ντελῆ Μάμη καὶ ἐκρύβῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μυστηριώδη κατακόμβην. Οἱ ὑπολογισμοὶ του δὲν διεψεύσθησαν. Πράγματι ὁ ἀδελφός του εἶχεν ἐξοπλίσει μίαν φρεγάταν, τὴν ὁποίαν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Βιάνα, γενναῖον πλοίαρχον, γνωρίζοντα τὰ ἀφρικανικὰ παράλια, ὅπου εἶχε περάσει ἀρκετὰ χρόνια ὡς αἰχμάλωτος πολέμου. Ἡ φρεγάτα ἐφθασεν ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀλγέριον τὴν 28 Σεπτεμβρίου. Ὅταν ἐνύκτωσεν ἐπλησίασεν εἰς τὴν ξηράν, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἔπαυλιν διὰ νὰ

εἰδοποιηθῶν οὕτω οἱ σκλάβοι. Ἄτυχῶς μερικοὶ ἀλγερινοὶ ψαράδες ἀντελήφθησαν τὰ συμβαίνοντα, ἐφώναξαν, ἐμαζεύθησαν πολλοὶ Μαῦροι, καὶ ὁ πλοίαρχος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν ξηρὰν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ γρηγορὰ εἰς τὸ πλοῖον χωρὶς τοὺς σκλάβους. Τὴν ἐπομένην ἔκαμε νέαν ἀπόπειραν, καταστρεπτικὴν. Διότι οἱ Μαῦροι, παραφυλάττοντες συνέλαβον τὸν πλοίαρχον, τὸν ἔδεσαν, ἔπειτα διηυθύνθησαν εἰς τὴν φρεγάταν, ἠχμαλώτισαν τὸ πλήρωμα καὶ κατέλαβον τὸ πλοῖον. Καὶ οὕτω ἡ ἀπόπειρα δραπετεύσεως ἔλαβε τραγικὸν τέλος. Καί, ὅπερ χειρότερον, ὁ κηπουρός, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν, παρουσιάσθη εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ Ἀλγερίου Χασὰν Ἀγάν καὶ ἀπεκάλυψε τὸ μέρος ὅπου οἱ σκλάβοι ἐκρύπτοντο. Τοῦρκοι στρατιῶται ἐστάλησαν εἰς τὸν κήπον, ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν τοῦ καταδότου, εἰσηλθόντες εἰς τὴν κρύπτην, συνέλαβον τοὺς ἀτυχεῖς χριστιανούς καὶ ἐν θριάμβῳ τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὸν Κυβερνήτην ἀλυσοδέτους, ἐνῶ ὁ ὄχλος τοὺς χαιρέτα κατὰ τὴν διάβασίν των μὲ γιουχαῖσμούς καὶ μαστιγώσεις.

Ὁ Θεοβάντες τότε ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῆ, βεβαιώσας τὸν κυβερνήτην ὅτι κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔπταιε, καὶ ὅτι αὐτὸς μόνος ἦτο ἔνοχος, διότι τοὺς εἶχε πείσῃ νὰ δραπετεύσουν καὶ τοὺς εἶχεν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν κρύπτην.

— Θὰ κάμετε ἔγκλημα ἂν τοὺς τιμωρήσετε, εἶπεν ὁ Θεοβάντες εἰς τὸν κυβερνήτην. Μόνος ἐγὼ εἶμαι ἄξιος τιμωρίας!

Ὁ Χασὰν Ἀγάς ἐκπλαγεὶς ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν ἐξομολόγησιν τοῦ Θεοβάντες, ἀπεπειράθη μὲ ἀπατηλὰς ὑποσχέσεις νὰ τὸν πείσῃ ὅπως ἐκμυστηρευθῆ τὰς λεπτομερείας τῆς συνωμοσίας καὶ ἀποκαλύψῃ τοὺς συνενόχους του. Ὁ Θεοβάντες ὅμως ἔμεινεν ἀκλόνητος πρὸ τῶν ὑποσχέσεων, ἀπόητος πρὸ τῶν ἀπειλῶν καὶ ἐπέμεινεν ὅτι δὲν εἶχε συνεργάτας, ἀλλ' ὅτι οἱ ἄλλοι σκλάβοι ἦσαν θύματα του. Ὁ Χασὰν Ἀγάς καταπλαγεὶς τέλος ἀπὸ τὸν ἀνδρισμὸν του, ἠρκέσθη νὰ τὸν κλείσῃ πάλιν ἀλυσοφορτωμένον εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν κάτεργον.

Ἄλλ' ὁ Σαῖδ Χασὰν, εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ ὁποίου ἔγινεν

ἡ συνωμοσία, ἔτρεξεν ἀμέσως εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ ἐξή-
τησε τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν συνωμοτῶν. Ὁ κηπουρός
Γιάννης ἀπηγγονίσθη αὐτοστιγμεί, θὰ τὸν ἠκολούθουν δὲ
εἰς τὴν ἀγγόνην καὶ οἱ λοιποὶ συνωμόται, ἂν μὴ ἔσπευδον
οἱ ἰδιοκτῆται τῶν σκλάβων ἐπιμένοντες ὅπως τοὺς ἐπιστρα-
φοῦν. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκασμαν ὄχι ἀπὸ αἴσθημα φιλανθρωπίας,
ἀλλ' ἀπὸ φιλοχρηματίαν, ἐλπίζοντες γενναῖα λύτρα, ἰδίως δὲ
διὰ τὸν Θερβάντες, τοῦ ὁποίου ὁ κύριος ἦλθε τέλος εἰς
συμφωνίαν μὲ τὸν Κυβερνήτην νὰ τοῦ τὸν πωλήσῃ ἀντὶ
500 σκούδων.

Ὁ Κυβερνήτης Χασὰν Ἀγᾶς, ἐξωμότης καὶ αὐτὸς ἀπὸ
τὴν Βενετιαν, ἦτο ἔν ἀπὸ τὰ ἀγριώτερα ἀνθρωπόμορφα
τέρατα. Ἴδου πῶς τὸν περιγράφει ὁ ἴδιος ὁ Θερβάντες εἰς
τὸν «Δὸν Κιχώτην» του :

«Τίποτε δὲν μᾶς ἐπροξένει τόσην θλίψιν παρὰ τὸ νὰ
παριστάμεθα μάρτυρες τῶν ἀνεκδιηγῆτων ὤμοιότητων εἰς τὰς
ὁποίας ὁ αὐθέντης μου ὑπέβαλε τοὺς χριστιανούς. Καθη-
μερινῶς ἐκρέμου κάποιον. Ἄλλους ἐσοῦβλιζε, ἄλλων ἔκοπτε
τ' αὐτιά, καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ τόσον μικρὰς ἀφορμᾶς, ἐνίστε δὲ
καὶ χωρὶς καμμίαν ἀφορμὴν ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ
Τούρκοι ἀνεγνώριζαν, ὅτι ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς ἔκαμνε τὸ
κακὸν μόνον ἀπὸ ἀπόλασιν τοῦ κακοῦ καὶ διότι αὐτὴ ἡ
φύσις του τὸν ἔσπρωχνε πρὸς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἀνθρω-
πίνου γένους».

Ὑπὸ ἓνα τοιοῦτον δεσπότην εὐνόητα εἶνε τὰ βασανιστή-
ρια τὰ ὁποῖα ὁ Θερβάντες ὑπέφερε. Ἄλλ' οὐδέποτε ἔχασε
τὴν πεποιθήσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, διαρκῶς καταστρώνων
σχέδια ἀποδράσεως. Κατὰ τὸ .1518 κατώρθωσε νὰ στείλῃ
ἓνα Μαῦρον μὲ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἰσπανὸν κυβερ-
νήτην τοῦ Ὁράν. Ἄλλ' ὁ ἀπεσταλμένος συνελήφθη, καὶ
ἐσοῦβλίσθη, ἐνῶ ὁ Κυβερνήτης ἐν τῇ ὀργῇ του διέταξε
νὰ δώσουν εἰς τὸν Θερβάντες δύο χιλιάδας κτυπήματα
μὲ βούρδουλαν. Μόλις ὅμως ἐπέρασεν ἡ πρώτη στιγμή τοῦ
θυμοῦ του, ὁ κυβερνήτης ἀντελήφθη ὅτι ἡ ποινὴ αὕτη
ἐξισοῦτο μὲ θάνατον, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπιζήσῃ αὐτῆς

καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ ἔχανε τὴν παχεῖαν ἀποζημίωσιν, τὴν ὁποίαν ἀνέμενε ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Καὶ ἔτσι διὰ δευτέραν φορὰν ἐσώθη ὁ Θεορβάντες.

Γ'

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀτυχίαι δὲν κατῶρθωσαν νὰ συντρίβουν τὴν ψυχικὴν τόλμην τοῦ Θεορβάντες, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθει καταστρώων σχέδια ἀποδράσεως. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1579 ἐγνώρισεν ἓνα ἄλλον ἐξωμότην, Ἰσπανόν, ὀνομαζόμενον Ζιρόν. Μὲ συντριβὴν ψυχικὴν αὐτὸς τοῦ διηγῆθη τὴν μετάνοιάν του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ. Μαζὶ λοιπὸν μὲ αὐτὸν ὁ Θεορβάντης ἠτοίμασε νέον σχέδιον. Ἀπηυθύνθησαν πρὸς δύο ἰσπανοὺς ἐμπόρους τοῦ Ἄλγεριου, οἱ ὁποῖοι ἐναύλωσαν μίαν φρεγάταν. Τὸ πλήρωμα ἦτο ἔτοιμον καὶ πλεῖστοι σκλάβοι, εἰδοποιηθέντες ἀπὸ τὸν Θεορβάντες, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἄλλ' ἓνας καθολικὸς καλόγηρος, ὁ Ζουὰν Μπλάνκο Ντὲ Πάζ, τοὺς ἐπροόδωσε εἰς τὸν Χασὰν Ἀγᾶν. Ὁ κυβερνήτης δὲν εἶπε τίποτε, προτιμῶν νὰ τοὺς συλλάβῃ ἐπ' αὐτοφῶρω. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἐγνώσθη ἡ προδοσία καὶ οἱ ἰσπανοὶ ἔμποροι ἔσπευσαν νὰ τὸ ἀναγγείλουν εἰς τὸν Θεορβάντες. Ἐπειδὴ μάλιστα ἐφοβήθησαν μήπως ὁ Θεορβάντες, ἐξαναγκαζόμενος ἀπὸ τὰ βασανιστήρια, ἀπεκάλυπτεν εἰς τὸν αἰμοχαρῆ Κυβερνήτην τὰ ὀνόματά των, οἱ δύο ἰσπανοὶ ἔμποροι τοῦ ἐπρότειναν ὅπως διαθέσουν τὰ ἀπαιτούμενα χίλια σκούδα διὰ τὴν ἔξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας του. Ἄλλ' ὁ ἰσποτικὸς Θεορβάντες, μὴ θέλων νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτὸς καὶ οὕτω ἐπιρριφθῆ ἢ εὐθύνῃ εἰς τοὺς συντρόφους του, ἀπέρριψε τὴν προσφορὰν, ἄρκεσθεις νὰ βεβαιώσῃ τοὺς ἐμπόρους ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος θὰ ἦτο ἰσχυρὸς ὅπως τοῦ ἀποσπάσῃ τὸ μυστικόν, ἐπομένως οὐδὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν.

Ὁ Θεορβάντες εἶχεν ἤδη δραπετεύσῃ ἀπὸ τὸ κάτεργον

καὶ καταφύγη εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς συμπατριώτου του, ἐγκατεστημένον εἰς τὸ Ἀλγέρι, τοῦ Διέγου Καστελλάνου, ὁπόθεν θὰ ἐπεβιβάζετο τῆς φρεγάτας. Ματαιωθείσης καὶ αὐτῆς τῆς ἀποπέρας, ὠδηγήθη καὶ πάλιν πρὸ τοῦ κυβερνήτου καὶ αὐθέντου του. Μόλις τὸν εἶδεν ὁ Χασὰν διέταξε καὶ τοῦ ἔδεσαν τὰ χέρια ὀπισθάγκωνα καὶ τοῦ ἐπέρασαν ἓνα σχοινὶ εἰς τὸν λαιμόν. Ἔπειτα τὸν διέταξε νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ τοὺς συνενόχους του. Ἄλλ' ὁ Θεορβάντες δὲν ἐπτοήθη ἀπὸ τὴν ἐπιδεικτικὴν αὐτὴν προετοιμασίαν τοῦ ἀπαγχονισμοῦ, ἀρκεσθεὶς νὰ δηλώσῃ ὅτι, ὅπως πάντοτε, αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος ὀργανωτὴς καὶ ἔνοχος τῆς συνωμοσίας. Ἄλυσσοδεμένον καὶ μὲ δύο βαρεῖας σφαίρας εἰς τὰ πόδια, ὁ Χασὰν Ἀγᾶς τὸν ἐνέκλεισεν τότε εἰς τὸ φρικωδέστερον μπουδρουμί τῶν κατέργων του, ὅπου ἔμεινε ἐπὶ πέντε ὀλοκλήρους μῆνας χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἔπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ὁ Κυβερνήτης ἐφοβεῖτο τόσον τὸν Θεορβάντες ὥστε ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του: «Ὅταν κρατῶ καλὰ ἄλυσσοδεμένον αὐτὸν τὸν σακάτην Ἰσπανὸν εἶμαι ἥσυχος γιὰ τὴν πρωτεύουσάν μου, γιὰ τοὺς σκλάβους μου, γιὰ τὰ καράβια μου».

Δὲν ἤμπορεῖ λοιπὸν νὰ κατηγορηθῇ ὁ Θεορβάντες ὡς καυχηματίας διότι ἀφηγούμενος εἰς ἓν κεφάλαιον τοῦ «Δὸν Κιχώτου» τὰ βάσανά του διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῆς ἐλευθερίας του, παρετήρει ὅτι «ἔκαμε πράγματα τὰ ὁποῖα θὰ μείνουν ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων τῆς χώρας ἐκείνης».

Ἐνῶ ὁ Θεορβάντες τόσας κατέβαλλε προσπαθείας πρὸς ἀπελευθέρωσίν του, οἱ συγγενεῖς του ἐκίνουν πάντα λίθον εἰς τὴν Μαδρίτην πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Μὴ ἔχοντες ἐπαρκεῖς πόρους οἱ ἀδελφοὶ του, τὸ 1557, ἀπηλυθύνθησαν πρὸς τὸν Βασιλέα, μὲ αἴτησιν σωζομένην μέχρι σήμερον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφηγοῦνται τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἀδελφοῦ των εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου καὶ ἀλλαχοῦ, τὴν αἰχμαλωσίαν του καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς οἰκογενείας του, ὅπως ἔξαγοράσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ἐν τέλει δὲ ἐπικαλοῦνται τὴν

βασίλικήν συνδρομήν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος Φίλιππος ὁ Β' ἀπερμάσισεν ὅπως σταλῆ εἰς Ἀλγέριον ἕνας καλόγηρος τοῦ τάγματος τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ πατήρ Ζουὰν Ζίλ, διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Θεοβάντες τοῦ ἔδωσαν διακόσια πενήντα δουκάτα διὰ τὴν ἐξαγοράν του. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασεν ὁ καλόγηρος εἰς τὸ Ἀλγέριον ἀντελήφθη ὅτι ὁ Χασὰν Ἀγᾶς ἐθεώρει ὡς μέγα-λον ἄνθρωπον τὸν Θεοβάντες καὶ δὲν ἤτο διατεθειμένος νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀντὶ τόσον μικρᾶς ἀμοιβῆς.

— Ἐννοῶ, ἐδήλωσεν οὗτος, νὰ λάβω ποσὸν διπλάσιον ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἐπλήρωσα!

Εἰς μάτην ὁ καλόγηρος ἐξήντησεν ὅλην τὴν καλογηρι-κὴν του τέχνην καὶ πονηρίαν.

Καὶ τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι ὁ Σουλτάνος εἶχε παύσῃ τὸν Κυβερνήτην, ὁ ὁποῖος ἤτοιμαζέτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ μίαν γαλέραν φορτωμένην μὲ ὅλα ὅσα εἶχε μαζεύσῃ κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξήσκει τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμα τοῦ Κυβερνήτου Ἀλγερίου.

— Ἄν δὲν μοῦ μετρήσετε τὰ χρήματα ἀμέσως, εἶπε εἰς τὸν καλόγηρον, θὰ πάρω τὸν σκλάβον εἰς τὴν Κωνσταντι-νούπολιν!

Καὶ πράγματι τὸν εἶχεν ἤδη ἐπιβιάσῃ τῆς γαλέρας του. Ὁ Ζουὰν Ζίλ φοβηθεὶς μήπως πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπει-λὴν του, κατέφυγεν εἰς μερικοὺς ἐκεῖ ἰσπανοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔδωσαν μερικὰ χρήματα εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ποσὸν πεντακοσίων σκούδων. Ἐπειτα ἐπα-νῆλθεν εἰς τὸν Κυβερνήτην, τὸν ὁποῖον κατῶρθωσε τέλος νὰ πείσῃ ὅπως τὸν ἀπελευθερώσῃ ἀντὶ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἔτσι τὴν 19 Σεπτεμβρίου ὁ Θεοβάντες ἀπεβιβάζετο ἐλεύθερος πλέον εἰς τὸ Ἀλγέριον, ἐνῶ ἡ γαλέρα τοῦ ἀπαισίου Χασὰν Ἀγᾶ ἀπέπλεε διὰ τὴν Κωνσταντινού-πολιν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω σύντομον ἀφήγησιν τῆς τρα-γωδίας τῆς αἰχμαλωσίας του, δὲν ἴμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ παρὰ-

δοξον, πῶς ὁ Θερβάντες εἰς ὅλα τὰ φιλολογικὰ του ἔργα δὲν παύει ἀσχολούμενος μὲ τὰς περιπετείας τῶν πολέμων καὶ τῆς αἰχμαλωσίας, αἱ ὁποῖαι ἀφῆκαν εἰς τὴν μνήμην του μίαν τόσον βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἀνάμνησιν.

Τέλος κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1580 ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ ἴδιου, «ἔδοξίμασε μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας χαράς, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ἄνθρωπος εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, δηλαδὴ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα, μετὰ μακρὰν σκλαβίαν «διότι ἐπὶ τῆς γῆς δὲν ὑπάρχει κανὲν ἀγαθὸν δυνάμενον νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὴν ἐπανάκτησιν τῆς ἀπολεσθείσης ἐλευθερίας...»

Δ'

Ἄλλὰ τὸ ὄνειρον τὸ ὁποῖον συνέλαβε, νὰ διέλθῃ μίαν ζωὴν ἡρέμου καὶ γονίμου δράσεως, δὲν ἐπραγματοποιήθη.

Ἐπέστρεψε πτωχός, συντετριμμένος ἀπὸ μακρὰν δουλείαν, σακάτης. Ἀπελπισθεὶς ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν συμπατριωτῶν του ἐπανάλαβε μὲ τὸ μόνον ἀπομείναν χέρι του τὸ τουφέκι καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἴδιον ἐκεῖνο σύνταγμα τοῦ Φιγκουερόα εἰς τὸ ὁποῖον τόσον εἶχε διαπρέψῃ. Ἀπὸ τὸ 1581 ἕως τὸ 1584 τὸν ἐπανευρίσκομεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τὴν ὀργανωθεῖσαν ἀπὸ τὸν Φίλιππον Β' πρὸς καθυπόταξιν τῶν Ἀζορῶν νήσων.

Καὶ ἐδῶ πλέον λήγει ἡ πολεμικὴ δραῖσις του, διαρκέσασα δέκα ἐπὶ ὅλα ἔτη, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐτῶν τῆς αἰχμαλωσίας.

Ὁ ἔρωσ τὸν ὀδήγησεν ἐκ νέου πρὸς τὴν ποίησιν. Μία ὥραία κόρη κατέκτησε τὴν καρδίαν του. Καὶ διὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν καρδίαν τῆς Καταλίνας ντὲ Πσάλασιος Σαλαζάρ ἔγραψεν, ὅπως ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται, τὸ εἰδυλλίον του «Γαλάτεια». Πράγματι μόλις ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ εἰδυλλίου αὐτοῦ ἔκαμε τοὺς γάμους του μὲ τὴν ἀγαπημένην

του — λησμονήσας νὰ γράψῃ πλέον τὸ δεύτερον μέρος τοῦ εἰδυλλίου, καὶ προτιμήσας νὰ τὸ ζήσῃ ἐκ τοῦ φυσικοῦ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς λατρευτῆς του. Ἄλλ' ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ζήσῃ μὲ μόνον ἔρωτα, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν φιλολογίαν πόρον ζωῆς. Ἄλλ' εἰς μάτην. Καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τὰ γράμματα δυσκόλως τρέφουν τοὺς πιστοὺς των. Ἦναγκάσθη λοιπὸν νὰ γίνῃ λογιστῆς τοῦ διαχειριστοῦ τοῦ βασιλικοῦ στόλου. Καὶ ἐκεῖ, μεταξὺ τῶν λογαριασμῶν, ἔγραψε τὰ περισσότερα διηγήματά του. Ἄλλ' ἐνῶ ἀνεδείχθη καλὸς διηγηματογράφος, δὲν ἦτο ὅμως καὶ ἐπιδέξιος λογιστῆς, εἰς τρόπον ὥστε εὐρέθη ἔλλειμματίας καὶ μίαν ἡμέραν ἐκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν ὡς καταχραστῆς τοῦ δημοσίου χρήματος....

Ἄλλ' αἱ λεπτομέρειαι τῆς μετέπειτα ζωῆς του, θὰ ἀπῆ-
τον μακρὰν ἀφήγησιν, καὶ ἐγὼ ἀνέλαβα νὰ παρουσιάσω
τὸν πολεμιστὴν Θερβάντες μόνον. Εἰς ἡλικίαν πενήντα
ἐτῶν, ἀπηλπισμένος καὶ φαρμακωμένος ἀπὸ τὴν ζωὴν, συγ-
γράφει τέλος τὸν «Δὸν Κιχώτην», τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ
τῆς εἰρωνείας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ τότε
ὑπῆρξεν ἀτυχής. Διότι τὸ κοινὸν ὑπεδέχθη τὸ ἔργον αὐτὸ
μὲ ἀδιαφορίαν, ἀρκεσθὲν νὰ γελάσῃ μὲ τὸν ἥρωα του
χωρὶς νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸν συγγραφέα του. Ἀντίπαλοι ζηλό-
τυποι τὸν γελοιοποιοῦν, φίλοι ὑπουλοὶ τὸν συκοφαντοῦν.
Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἀκούραστα τὸν καταδιώκει ἡ
πενία, ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν ἔρχεται ὁ θάνατος νὰ τὸν
ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ φορτίον τῆς ζωῆς. Καὶ μόνον μετὰ δύο
αἰῶνας ὁ κόσμος ἀνακαλύπτει ποῖον ἀριστούργημα ἐνε-
κλείετο εἰς τὰς σελίδας τοῦ «Δὸν Κιχώτη» καὶ εἰς μάτην
σπεύδουν οἱ θαυμασταὶ τοῦ Θερβάντες νὰ ἀναζητήσουν τὸν
τάφον του καὶ νὰ τοποθετήσουν μαρμαρίνην ἐπιγραφὴν εἰς
τὴν οἰκίαν ὅπου ἔζησε, καὶ ἀνεγείρουν εἰς διαφόρους πό-
λεις ἀγάλματα εἰς τὴν μεγαλυτέραν φιλολογικὴν δόξαν τῆς
Ἰσπανίας...

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, 23 Ἀπριλίου 1616, εἰς μίαν ἄλλην μακρινὴν χώραν, ὑπὸ ἓνα οὐρανὸν μολυβένιον, ἀπέθνησκεν ἓνας ἄλλος γίγας τῶν γραμμάτων, ὁ Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ, ἡ μεγαλυτέρα φιλολογικὴ μορφή τῆς Ἀγγλίας. Καὶ ἔτσι οἱ δύο κολοσσοὶ συνηντήθησαν κατὰ τὸν θάνατόν των τὴν στιγμὴν ποὺ ἀνέβαιναν εἰς τὸν Παράδεισον τῆς Ἀθανασίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

